

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΑΡΟΝΤΙ ΤΟΜΩ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝΩΝ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος. Ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. κ. Ἱερωνύμου.

Εἰς ὀλίγας, προοιμιακὰς τοῦ τόμου γραμμάς, δίδεται εἰς ἐπιγραμματικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ αὐδιμοῦ Πρωθιεράρχου, ὑπογραμμιζομένου τοῦ ὅτι «ἐν τῷ προσώπῳ του συνεδύζοντο ἰδιότητες, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι αὐτὴ καὶ μόνη θὰ ἐκόσμιε ἕν ἄτομον, θὰ ἦτο ἀρκετὴ, ἵνα τὸ ἀναδείξῃ εἰς ἐξαιρετον προσωπικότητα.» Ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, συγκεκριμένως, συνεδύαζεν ἀκεραιότητα μὲ πραότητα, στοργικότητα μὲ ἀκαμψίαν, ἡρεμίαν δλύμπιον μὲ ἐνθουσιασμὸν νεανικόν, ἀπλότητα ἀνευ προηγουμένου μὲ μεγαλειώδη ἱεροπρέπειαν, ἐπιβολὴν ἀβίαστον μὲ ταπεινοφροσύνην ἀγίαν. Ὡς Ἀρχιεπίσκοπος, διὰ τῆς δεξιᾶς του οὐακοστροφίας καὶ τῶν ἀνωτέρω χαρισμάτων του, κατώρθωσε ἀνὰ παραδῶση τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς διαδεχθέντας αὐτὸν σῶον καὶ ἀλώβητον, διαπεράσας αὐτὸ ἐν μέσῳ πλειστον ἐπικινδύνων σκοπέλων καὶ τρομακτικῶν θυελλῶν». Ἀλλὰ καὶ «ὡς ἐπιστήμων καὶ συγγραφεὺς ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος, δυνάμενος νὰ συγκαταλεχθῆ μεταξὺ τῶν ἐξοχωτέρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ὄλων τῶν αἰώνων», καταλιπὼν συγγραφικὸν ἔργον ἐπιστημονικῆς ἀξίας καὶ ὄγκου θαυμαστοῦ.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χρυσόστομος Ἀ' Παπαδόπουλος. Ὑπὸ Κωνσταντίνου Γ. Μπόνη.

Ὁ διευθυντὴς τῆς «Θεολογίας» Καθηγητὴς κ. Κων. Γ. Μπόνης ὀμιλεῖ ἐνταῦθα διὰ τοὺς λόγους οἱ ὁποῖοι ἤγαγον τὴν Ἱ. Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὅπως ἀφιερῶση τεῦχος τῆς «Ἐκκλησίας» καὶ τὸν παρόντα τόμον τῆς «Θεολογίας», τῶν δύο ὑπ' ἐκεῖνου ἱδρυθέντων ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν περιοδικῶν, εἰς τὴν ὄσαν μνήμην τοῦ Χρυσοστόμου Ἀ'. Παραλλήλως δὲ σκιαγραφεῖ μὲ ἀδράς καὶ μεστὰς συγκινήσεως γραμμάς τὸν χαρακτῆρα τοῦ τιμωμένου, ὡς ἐπιστήμονος καὶ ἱεράρχου, παρατηρῶν εὐστόχως ὅτι «οὗτος ὑπῆρξε πρᾶγματι τὸ ἄριστον πρότυπον ἐνσαρκώσεως καὶ συγκεκριασμοῦ συντηρητικότητος καὶ προοδευτικότητος», πρᾶγμα ὅπερ ἐμφαίνεται τρανότερα εἰς τὸ ἔργον του, τὸ ὁποῖον τὸν ἀναδεικνύει ὄντως Πατέρα καὶ Διδάσκαλον τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Ἡ σοφία καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ Χρυσοστόμου Ἀ' ἀνέδειξεν αὐτὸν ὄντως ἅγιον ἱεράρχην καὶ ἐμπνευσμένον διδάσκαλον, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀκτινοβολία, καὶ μετὰ τὴν κοίμησίν του, ἐξακολουθεῖ νὰ φωτίζῃ τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἐν κατακλειδί, ἐν ὠραία ἀποστροφῇ, τονίζει ὁ συγγραφεὺς.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος καὶ ἡ «Θεολογία». Ὑπὸ Π. Ι. Μπρατσιώτου.

Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο, ὁ σ. ἐξιστορεῖ τὰ κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς «Θεολογίας» ὑπὸ τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὅστις ἀνέθεσε τὴν διεύθυνσιν ταύτης εἰς τὸν Γρηγόριον Παπαμιχαήλ, καὶ δίδει μίαν σύντομον εἰκόνα τοῦ κατόπιν βίου τοῦ περιοδικοῦ ἕως τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

«Θεολογία». Ὑπὸ Γρηγορίου Παπαμιχαήλ.

Ἐπισημαίνεται ὅτι τὸ ἐν τῷ α' τεύχει εἰσαγωγικὸ ἄρθριδίον τοῦ διευθυντοῦ τῆς «Θεολογίας» ἀοιδίμου Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, ἐν ᾧ ὑπογραμμίζεται ἡ σημασία τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἰδρυτὴς αὐτοῦ διετράνωσε «τὴν ἐγνωσμένην αὐτοῦ πρὸς τὴν Θεολογικὴν Ἐπιστήμην ἀγάπην, παρέχει δὲ καὶ τοῖς παρ' ἡμῖν θεολόγοις τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰ μέσα πρὸς δημοσίευσιν τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν πονημάτων καὶ μελετῶν».

Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν. Ὑπὸ Γρηγορίου Παπαμιχαήλ.

Ἐν τῷ ἐπίσης ἐκ τοῦ Α' τόμου τῆς «Θεολογίας» ἀναδημοσιευμένῳ τούτῳ ἄρθρῳ τοῦ διευθυντοῦ αὐτῆς Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, ἐκτίθενται τὰ τῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν προϊστορίας καὶ τὰ τῆς πρώτης συμπαραστάσεως αὐτῆς περὶ τὸν ἐκλεγέντα εἰς ταγὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τὸ 1923 Χρυσόστομον Α' Παπαδόπουλον, ὄντα ἕως τότε τακτικὸν καθηγητὴν τῆς Σχολῆς. Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 13ης Φεβρουαρίου τοῦ 1923, ἡ Σχολὴ ἀπεφάσισε ὁμοφώνως τὴν σύνταξιν ψηφίσματος ἐπιδοτέου πρὸς τὸν προεδρεύοντα τῆς Ἱ. Συνόδου, πρὸς τὸν ὑπουργὸν Παιδείας καὶ Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τὸν πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως. Διὰ τοῦ ψηφίσματος τούτου ἡ Σχολὴ ὑπέδειξε τὸν ἀρχιμανδρίτην Χρυσόστομον Παπαδόπουλον ὡς τὸν καταλληλότερον διὰ τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν ἄνδρα. Μετὰ τὴν ἐπιδότησιν, ἡ Σχολὴ ἐγνωμάτευσεν ὅτι ἡ ἐκλογή γιγνομένη ὑπὸ τῆς τότε λειτουργούσης Ἱ. Συνόδου θὰ ἦτο κανονικὴ καὶ νομικῶς ἔγκυρος. Ὅθεν, ἡ Ἱ. Σύνοδος, συνεδρίασασα τὴν 8ην Μαρτίου, ἐξέλεξε τοῦτον. Μετ' ἀπόφασίν τῆς, ἡ Σχολὴ, μετὰ τὴν τέλει τῆς χειροτονίας αὐτοῦ, μεταβάσασα εἰς τὸ μητροπολιτικὸν κατάλυμα ἐξέφρασε τῷ νεοχειροτονήτῳ Προκαθημένῳ τὰ συγχαρητήρια αὐτῆς διὰ προσφωνήσεως τοῦ κοσμητόρου αὐτῆς. Ἀκολούθως κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 12ης Μαρτίου, ὁ κοσμητὴρ προέτεινε τὴν ἀνάδειξιν τοῦ Χρυσοστόμου ὡς ἐπιτίμου καθηγητοῦ. Ἡ πρότασις ἐγένετο ὁμοφώνως ἀποδεκτὴ καὶ μετὰ τὰ γενόμενα διαβήματα τὸ Πανεπιστήμιον ἐτίμησε διὰ τοῦ τίτλου τούτου τὸν διαπρεπῆ ἄλλοτε καθηγητὴν αὐτοῦ (25 Ἀπριλίου). Ὁ νέος Πρωθιεράρχης ἐπεσκέφθη ἀκολούθως (23 Μαΐου) τὴν Σχολήν, ὡς συνάδελφος ἅμα καὶ πρωθιεράρχης, ἐπικαλεσθεὶς τὴν συνδρομὴν καὶ συνεργασίαν τῆς Σχολῆς εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία. Ὑπὸ Ἰωάννου Καρμίρη.

Συνεχίζεται ἀπὸ τῆς σ. 536 τοῦ προηγουμένου τόμου ἡ εἰς γενικὰς γραμμὰς ἐκθέτουσα τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησιολογίαν, μετὰ τὴν Γραφὴν καὶ τὴν πατερικὴν γραμματείαν, μελέτη τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἰω. Καρμίρη. Ἐνταῦθα ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς δευτέρας φάσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν ἀρχῇ γίνεται λόγος περὶ τοῦ πρώτου μέχρι τῆς πτώσεως σταδίου αὐτῆς, ὅτε ὁ ἄνθρωπος ἕξ ἐν τῷ ἐπιγεῖῳ παραδείσῳ, «ἀνάπλευς παρρησίας» πρὸς τὸν Θεόν. Οὕτως, ἡ πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ὄρατου κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχουσα ἄνω Ἐκκλησία (ἄγγελιοι) εἰσέρχεται ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου, ἀποβάσασα τὸ μυστηριώδες κέντρον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἡ ἐντελέχεια αὐτῆς. Ἡ Ἐκκλησία ὑπῆρχεν ἐν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, οὔτινες ἀπ' ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος ὑπῆρξαν (Ὀριγένης). Ἡ προπατωτικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου ἐτέλει ὑπὸ τὸν ἀένανον «ἐπιρροὴν» τῆς χάριτος τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, ἡνωμένη ἔκτοτε μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ἀπώλεσεν ἡ παραδεισία ἐκεῖνη Ἐκκλησία τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἠχρηώθη καὶ ἡμαυρώθη, περιπεσοῦσα εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, ὡς «τάλαινα τῶν ἐθνῶν παγκληρία». Ἐν τούτοις εἰς αὐτὴν ἀνήκον πάντες ο. πιστεύοντες εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὃν ἐμελλε νὰ πέμψῃ εἰς τὸν κόσμον Λυτρωτὴν, βιοῦντες οἱ μὲν Ἔθνη κατὰ τὸν ἀγραφον φυσικὸν ἠθικὸν νόμον, κατὰ τὸν γραπτὸν δὲ καὶ ἀποκαλυφθέντα

ἠθικὸν νόμον τῆς Π.Δ. οἱ Ἰουδαῖοι. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη περιέλαβε τοὺς ἀπὸ τοῦ Ἄβελ, τοῦ Νῶε καὶ τοῦ Ἀβραάμ πιστοὺς, ὡς καὶ τοὺς Ἔθνικοὺς πιστεύοντας δικαίους, ὡς διδάσκουν οἱ ἀρχαῖοι ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες. Ἡ παρουσία τῆς Ἐκκλησίας ἐβεβαιώθη διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἰσραὴλ ὡς περιουσίῳ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Πάντες οἱ πρὸ Χριστοῦ δίκαιοι ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πατέρων ὡς πιστεύοντες εἰς τὸν μέλλοντα νὰ ἔλθῃ Λυτρωτὴν, «ἐν ἐνότῃ τῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄντες» (Ἰγνώτιος Ἀντιοχ.). Πάντων δὲ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡ σωτηρία ἐπετεύχθη διὰ τῆς σαρκώσεως καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, κατελθόντος εἰς Ἄδου καὶ προσενεγκόντος τὴν σωτηρίαν καὶ πρὸς τοὺς ἐν αὐτῷ. Ἐντεῦθεν εἶναι δῆλον ὅτι «οἱ ἄγιοι πατέρες ἐδέχοντο ἐν εὐρυτέρᾳ ἐνόμῳ Ἐκκλησίαν προϋπάρξασαν τοῦ Χριστοῦ», ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Π. Διαθήκης καὶ τὴν τῶν Ἐθνικῶν δικαίων. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Π.Δ. ὑπῆρξε προτύπῳσι καὶ ἀποσκίασμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κ. Διαθήκης. Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις λοιπὸν καὶ οὐχὶ ἡ ἰουδαϊκὴ καταγωγὴ ἦτο τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τῶν μελῶν τῆς προϋπαρχούσης Ἐκκλησίας. Προτύπῳσι τῆς μεν Συναγωγῆς ἦτο ἡ πολυτοκος «παίδισκη» Ἄγαρ, τῆς δὲ Ἐκκλησίας τῶν Ἐθνῶν ἡ «στεῖρα Σάρρα». Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐορτάζει ὡς δικαίους τοὺς ἁγίους τῆς Π. Διαθήκης, εἴτε συνολικῶς εἴτε καὶ κατ' ἴδιαν. Τιμᾶ δὲ καὶ δικαίους ἐξ Ἐθνῶν.

Ἀκολουθῶς ὁ σ. πραγματεύεται τὰ περὶ τῆς γ' φάσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἦτοι τῆς μετὰ τὴν σάρκωσιν τοῦ Λόγου. «Ὁλόκληρος ἡ ζωὴ τοῦ Λυτρωτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς... κέκτηται ἰδρυτικὴν τῆς Ἐκκλησίας σημασίαν, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ θεία σάρκωσις αὐτοῦ, ὁ σταυρικὸς θάνατος μετὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ καὶ ἡ κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν ἀποστολὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν». Μεταξὺ τούτων περιληπτέα καὶ ἡ παράδοσις τοῦ Μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας, δι' ἧς ἡ Ἐκκλησία «παρίσταται ὡς ἐόρτιος... σύναξις καὶ μυστηριακὴ κοινωνία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ». Ἡ Ἐκκλησία εἶναι κοινωνία ἁγγέλων καὶ ἀνθρώπων, κοινωνία πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ δὴ εἶναι κοινωνία ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, ἐν αὐτῇ δὲ «ἄρις ἐστὶν ἡ τὸ πᾶν ἐργαζομένη», παρελθούσης τῆς σκιάς τοῦ Νόμου». «Ἰδίως δὲ εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Κ. Διαθήκης ἀληθῶς 'καθολικὴ', καὶ οἰκουμενικὴ καὶ παγκόσμιος».

Ἐρευνα πρὸς διαλεύκανσιν τοῦ προβλήματος τοῦ Οἴκου τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου διὰ νέας ἐρμηνείας ὀρισμένων ψηφιδωτῶν καὶ ἐπιγραφῶν τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ὑπὸ Κωνσταντίνου Γ. Μπόνη.

Τὸ ὄλον ἔργον, «Οἱ Ἅγιοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος καὶ ἡ Βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης», ἐκδ. ἐν Ἀθήναις τὸ 1969, ἀναφερόμενον εἰς τὴν διαλεύκανσιν τοῦ προβλήματος τῆς καταγωγῆς τοῦ Οἴκου τῶν γονέων καὶ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῶν δύο ἐνδόξων ἱεραποστόλων καὶ διαφωτιστῶν τῶν Σλαύων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισταμένης μελέτης καὶ ἐξονυχιστικῆς ἐρεύνης σπουδαίων καὶ ἀξιόπιστων ἱστορικῶν καὶ ἀγιολογικῶν πηγῶν καὶ βιογραφικῶν ἐπισήμων πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν προσώπων μετὰ χρονολογικὴν τεκμηρίωσιν καὶ συσχέτισιν καὶ νέαν ἐρμηνείαν τῶν τῷ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης ἐπιγραφῶν καὶ ψηφιδωτῶν, τοιχογραφῶν καὶ εἰκόνων, ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν ἀλληλοδιαδόχων καὶ συνεξαρτωμένων μελετῶν, ἀποδεικνύει διὰ σαφῶν καὶ συγκεκριμένων ἐπιστημονικῶν ἀποδείξεων καὶ ἐπιχειρημάτων εἰς τὰς δύο πρώτας μελέτας 1) τὴν τῶν ἱεραποστόλων ἑλληνικὴν καὶ βασιλικὴν καταγωγὴν ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδος Θεσσαλονίκης καὶ ἐκ τῶν «ἐξ εὐγενοῦς καὶ πλουσίου» καὶ εὐσεβοῦς Οἴκου καταγομένων γονέων αὐτῶν, τοῦ Λέοντος «δρουγγαρίου» καὶ ἐπάρχου τῆς πόλεως καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας· 2) τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς των Λέοντος ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἐξουσίας τοῦ Θεοφίλου ἀρξαμένην ἀποκατάστασιν καὶ ἀνακαίνισιν καὶ διακόσμησιν τοῦ

καέντος ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης· 3) τὴν μετὰ συνέσεως πολιτικὴν τοῦ Κράτους ἔναντι τῶν φρονημάτων τοῦ θρησκευόντος λαοῦ τῆς πόλεως καὶ τὴν εὐσέβειαν πάντος τοῦ εὐγενοῦς Οἴκου τοῦ πατρὸς τῶν Λέοντος καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν· 4) τὴν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς κυρίως τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρας πλήρη ἀποπεράτωσιν τῆς ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν Ἱεραποστόλων Λέοντος «δρουγγαρίου» ἀρξαμένης ἀνακαινίσεως καὶ διακοσμήσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου· 5) τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν καὶ τὸν μεθ' ὑψηλῶν προσώπων καὶ δὴ τῆς βασιλομήτορος Θεοδώρας καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ ταύτης Θεοκτίστου στενὸν συγγενικὸν δεσμὸν τοῦ πατρὸς αὐτῶν Λέοντος· 6) τὴν ἔναντι τῆς φιλάτης αὐτῶν πατρίδος, διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν εὐσεβεστάτης διαθέσεως καὶ ἐξαιρέτου μορφώσεως καὶ τῆς θερμουργοῦ πίστεως, ἐπιτέλεσιν τοῦ πρὸς τοὺς Σλαύους Ἱεραποστολικοῦ τῶν ἔργου καὶ 7) τὴν διὰ τῆς γνώμης τοῦ σ. καθηγητοῦ ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον καθιέρωσιν τῆς ὀνομασίας τῶν δύο Ἱεραποστόλων διὰ τοῦ συναμφοτέρου τῶν ὀνομάτων «ἀπεσταλμένοι ἢ πρέσβεις» καὶ «Ἱεραπόστολοι». Εἰς δὲ τὴν τελευταίαν τρίτην ταύτην μελέτην τοῦ ὁ σ. πραγματεύεται τὰς δημιουργηθείσας δυσχερείας καὶ ἀντιφάσεις κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γ. καὶ Μ. Σωτηρίου καὶ Π. Ν. Παπαγεωργίου δοθεῖσαν ἐρμηνείαν διαφόρων τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐπιγραφῶν καὶ ψηφιδωτῶν, τοιχογραφιῶν καὶ ὀκτῶ εἰκόνων, δι' ἐπιχειρουμένης δὲ νέας ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ ἐρμηνείας τούτων προτείνονται εὐλόγως ὀρισμένοι διορθώσεις ἰδιαίτερας ἀποφασιστικῆς σημασίας πρὸς διαλεύκανσιν πάντων τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος κατὰ τοὺς Η'. καὶ Θ'. αἰῶνας ἱστορικῶν γεγονότων, μεταξὺ τῶν ὁποίων θίγονται καὶ τὰ περὶ τῆς εἰκονομαχίας καὶ τῆς πολιτικῆς θέσεως τοῦ Πατριάρχου Φωτίου ἔναντι τῶν Στουδιτῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου. Ἰδιαίτερας δὲ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐρευνητοῦ καθηγητοῦ ἀνακαλυφθείσης διακρίσεως τῶν εἰκόνων τῶν εἰκονιζομένων τριῶν Λεόντων παρέχεται σαφῶς ἡ ἐπιβεβαίωσις περὶ τῆς μετὰ τοῦ βασιλικοῦ Οἴκου στενῆς συγγενείας καὶ ἐκεῖθεν καταγωγῆς τοῦ πατρὸς τῶν Ἱεραποστόλων καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων, ὥστε τελικῶς οὐδόλως νὰ ἀμφιβάλλῃ τις περὶ τῆς ὑψηλῆς καταγωγῆς τούτων ἢ νὰ κινδυνεύῃ νὰ ὀδηγηθῆ εἰς ἐσφαλμένα ὑποκειμενικὰ συμπεράσματα.

Περὶ τῆς ἀναγνώρισεως τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἴκου. Συνοδῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπὸ Liviu Stan.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο παρουσιάσθη εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν κατὰ τὴν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν τῆς Ρόδου τὸ 1961 καὶ ἀκολούθως συνεχεύσθη πρὸς τὰς ἐργασίας τῆς Β' ἐν Βατικανῷ Συνόδου τὸ 1962. Κύριον κριτήριον τῆς συζητήσεως περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἴκου. Συνόδων θεωρεῖται ἡ ἀυθεντικότης τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἐπομένως δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν Οἰκ. Συνόδων ἡ ἀυθεντικότης τῆς Ἐκκλησίας, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι αὗται συνεκλήθησαν ὑπὸ αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου καὶ προφανῶς εἶχον καθαρῶς πολιτικὴν σκοπιμότητα διάφοροι ἀποφάσεις αὐτῶν. Ὡσαύτως ὁ κανὼν τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὀλόκληρος ἡ λατρεία καὶ τὸ τυπικὸν τῆς Θ. Λατρείας κτλ. ἐσχηματίσθησαν ἄνευ ἀποφάσεως Οἴκου. τινος Συνόδου. Ἡ Ἐκκλησία καθοδηγήθη πάντοτε ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς της, συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν Βικεντίου τοῦ ἐκ Λειρίνου: «quod ubi que, quod semper. quod ab omnibus creditum est», ἥτις εἶναι ἡ κλειδί δια τὴν κατανόησιν τῆς σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ Οἴκου. Συνόδων. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τελεία ἐν τῷ συνόλω ὡς σῶμα τῶν πιστῶν ἢ Χριστιανῶν πρὸς συνέμισιν τοῦ σωτηρίου ἔργου τοῦ Λυτρωτοῦ. Οὕτω μόνον ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος ἔχει τὸ ἀλάθητον. Ἡ δὲ ἐργασία καὶ ἡ ἀυθεντικότης ἐκάστης Οἰκ. Συνόδου ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἀυθεντικότητα τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὑποταγμένη. Ἡ οἰκουμενικότης Συνόδου τινὸς διὰ τὸ νὰ εἶναι ἀλήθης πρέπει νὰ ἐκφράζῃ πιστῶς τὸν κανόνα πίστεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦτο

φανερῶνται κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας, ἥτις τελεῖ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος. Οὕτω πρέπει νὰ συμφωνῇ ἡ διδασκαλία πίστεως τῆς ὡς ἀνωτάτου ὄργάνου τῆς Ἐκκλησίας συνελθούσης Συνόδου πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Ἀνεγνώρισε δ' ἡ Ἐκκλησία ὡς ἀλάθητον ὄργανον αὐτῆς κατ' ἐνέργειαν τοῦ ἁγ. Πνεύματος μόνον ἑπτὰ Συνόδους ὡς Οἰκουμενικάς. Τὸ ἀλάθητον ἰσχύει μόνον ἐπὶ τῶν δογματικῶν ἀποφάσεων, αἱ ὁποῖαι εἰς τὰς Συνόδους δίδουν χαρισματικὸν χαρακτήρα, οὐχὶ δ' ἐπὶ τῶν ἔχουσάν καθαρῶς διοικητικὴν-νομικὴν σπουδαιότητα. Διότι ὅπως αἱ Οἰκ. Σύνοδοι ὡς ἔκτακτοι ἐνέργειαι τοῦ ἁγ. Πνεύματος δὲν δύνανται νὰ συγκληθῶν νομικῶς, οὕτω δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ νομικῶς καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῶν δογματικῶν ἀποφάσεων.

Βιβλιογραφικὰ δεδομένα διὰ τὴν συγγραφὴν μιᾶς Βιογραφίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρου. Ὑπὸ Βασιλείου Θ. Σταυρίδου.

Ὁ σ., καθηγητῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Ἱ. Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης, παρέχει ἐνταῦθα, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν γενικῶν θεολογικῶν βιβλιογραφικῶν καταλόγων, ταξινομημένα βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα ἀφορῶντα κυρίως ἐμμέσως εἰς τὸν Οἰκ. Πατριάρχην. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, χαρακτηριζόμενα ὑπὸ τοῦ σ. ὡς «ὀλίγα βιβλιογραφικὰ ψυχία», εἶναι ἐν τούτοις ἐξαντλητικῶς εἰλημμένα ἐκ τῆς ξενογλώσσου καὶ τῆς ἑλληνοφώνου σχετικῆς γραμματείας.

Ἡ περὶ Ἀντιχρίστου ἰδέα (Μελέτη βιβλικοθεολογικῆ-ἱστορικοδογματικῆ). Ὑπὸ Ἀνδρέου Θεοδώρου.

Ἡ περὶ Ἀντιχρίστου ἰδέα ἔχει τὰς ρίζας εἰς τὴν Π.Δ. καὶ τὴν περὶ αὐτὴν ἰουδαϊκὴν ἀπόκρυφον γραμματείαν, ἀποτελεῖ δὲ διδασκαλίαν σαφῶς ἔσχατολογικὴν, ἀπαντῶσαν εἰς τὴν Κ.Δ. καὶ τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων. Ὑπὸ τὸν Ἀντίχριστον νοεῖται εἰδικῶς ἡ ἔσχατολογικὴ ἐκείνη ἀνθρωπίνῃ μορφῇ, ἥτις, σατανοκρατουμένη, μέλλει νὰ ἀναφανῇ ὀλίγον πρὸ τῆς Δευτέρας Παρουσίας, διὰ νὰ δώσῃ τὴν φοβερωτέραν μάχην τῆς ἀντιθέου δυνάμεως ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ περὶ Ἀντιχρίστου ἰδέα ἐν τῇ ἀποκρύφῳ γραμματείᾳ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ ἐν τῇ ὀψιαιτέρα ραββινικῇ διδασκαλίᾳ, συνδέεται πρὸς διάφορα ὑπαρκτὰ ἢ μυθολογικὰ πρόσωπα (Ἀντίοχος Δ' Ἐπιφανής, Βελίαρ, Ἀρμηλος). Μετὰ τὴν περιληπτικὴν ταύτην εἰσαγωγικὴν ἔκθεσιν, ὁ σ. ἄρχεται ἐξετάζων τὴν ἰδέαν περὶ Ἀντιχρίστου ἐν τῇ Π.Δ. καὶ δὴ ἐν τοῖς Προφήταις Δανιήλ, Ἰεζεκιήλ καὶ Ἡσαΐα.

Αἱ περὶ τῆς Ἱστορίας θεολογικαὶ ἀντιλήψεις τοῦ Ἰγνατίου Ἀντιοχείας. Ὑπὸ Peter Meinhold.

Κατὰ τὸν Ι. Πατέρα, ὁ Χριστιανισμὸς ἀποτελεῖ βασικῶς ὑπέρβασιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ἡ ἰδέα περὶ ἐνὸς καὶ κοινοῦ Θεοῦ εἰς τε τὴν Π. καὶ τὴν Κ. Διαθήκην καθιστᾷ νοητὴν τὴν ὑπέρβασιν ταύτην. Ὁ Ἰουδαϊσμὸς εἶναι «προφητεία» καὶ ὁ Χριστιανισμὸς «πλήρωσις». Οὕτως ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται δὲν καθορῶνται πλέον ὑπὸ ἰουδαϊκόν, ἀλλ' ὑπὸ χριστιανικόν πρῖσμα. Ἡ Π.Δ. εἶναι τὸ βιβλίον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐρμηνευόμενον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σωτηριολογικῶν ἀληθειῶν. Πρέπει νὰ ἰσχύῃ ὡς «τύπος» καὶ «σκιά» τῶν Χριστιανικῶν σωτηριολογικῶν ἀρχῶν καὶ τρόπων ζωῆς. Ἡ θέσις τοῦ Ἰγνατίου εἶναι: «Ἀτοπὸν ἐστὶν Ἰησοῦν Χριστὸν λαλεῖν καὶ ἰουδαΐζειν». Ἡ χάρις καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ δροῦν ἤδη, πρὸ τῆς ἐμφανισέως τῶν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν, εἰς ἐξέχοντα ἀνδρας τῆς Π.Δ. Οἱ προφῆται εἶναι «μαθηταὶ Χριστοῦ ἐν πνεύματι». Ἀνήκουν «εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἥτοι τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς πατριάρχας. Ὅθεν ἡ ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἄρχεται μὲ τὸν σαρκωθέντα Χριστόν, ἀλλὰ ἄρχεται μὲ τοὺς προδρόμους τῆς Π.Δ. Οὕτοι

εἶδον τὰς ἀπαρχὰς ἄλλ' οὐχὶ τὴν πλήρωσιν. Εἰς τὴν διαμάχην πρὸς τὸν Ἰουδαϊσμὸν δημιουργεῖται ἡ διπλῆ ἀξίωσις τῆς Ἱστορίας, ὡς τὴν ἐξέφρασαν ὁ Ἰγνατίος ἀποκρούων τοὺς Ἰουδαίους ἀντιπάλους του: Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ καινὴ καὶ ἡμῶς παλαιὰ θρησκεία. Ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος τοῦ Χριστοῦ, παρ' Ἰγνατίῳ, ἀποκτᾷ τὴν ἔννοιαν ὅτι δι' αὐτῆς οἱ πάλαι ποτὲ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες δίκαιοι τῆς Π.Δ. λυτροῦνται τοῦ θανάτου. Κατὰ τὸν Ἰγνατίον, ἡ Ἐκκλησία ἐνυπάρχει ὑπολανθάνουσα ἐν τῇ Π.Δ. Τὰς ἱστοριοθεολογικὰς σκέψεις τοῦ Ι. Πατρὸς συνοψίζει ἡ κλασσικὴ αὐτοῦ πρότασις: «Ὁ γὰρ Χριστιανισμὸς οὐκ εἰς Ἰουδαϊσμὸν ἐπίστευεν, ἀλλ' Ἰουδαϊσμὸς εἰς Χριστιανισμὸν». Μὲ τὴν πεποιθήσιν ὅτι εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἀνήκει «πᾶσα γλῶσσα πιστεύσασα εἰς Θεόν», ὁ Ἰγνατίος χαράσσει, ἐξ ἄλλου, ἕνα καινὸν ἱστορικὸν Universalism, παράλληλον πρὸς τὴν θεολογίαν τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἰουστίνου. Πρβλ. καὶ τὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ: «anima naturaliter christianam».

Θεολογικὰ ὄψεις τοῦ δόγματος. Ὑπὸ Μέγα Φαράντου.

Τὸ δόγμα καὶ αἱ «πηγαὶ» τῆς Ἀποκαλύψεως: Ἡ Χρ. παράδοσις εἶναι ἐνιαῖον τι ὅλον, περιέχουσα τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Ἰησοῦ, καὶ νοουμένη ὀρθῶς καὶ πλήρως ὑπὸ τῶν ἀποδεχομένων αὐτὴν πιστῶν. Ἡ παράδοσις εἶναι ὑπὸ δύο μορφᾶς: τὴν γραπτὴν (Ἀγία Γραφή) καὶ τὴν ἄγραφον (καθ' αὐτὸ Ἱερὰ Παράδοσις). Ἄνευ τῆς Γραφῆς δὲν νοεῖται δόγμα. «Ὡς ἡ Γραφή εἶναι ἔκφρασις τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας τῶν ἀποστόλων εἰς τὸ γεγονός τῆς ἀποκαλύψεως, οὕτω καὶ τὸ δόγμα εἶναι ἐπιτυχὴς ἔκφρασις τῆς ὀρθῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν... Τὸ δόγμα δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ «γράμμα», ἀλλ' εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς», ἐκφράζον αὐτὸ εἰς σύγχρονον μορφήν. «Τὸ δόγμα σχετίζεται πρὸς ὅλας τὰς ἐκφράσεις τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας» (Ι. Παράδοσις). «Οὕτω τὸ δόγμα δὲν πιστεύεται μόνον οὔτε ἐφαρμόζεται ἀπλῶς ἐν τῇ πράξει... ἀλλὰ πραγματοποιεῖται, βιοῦμενον». «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἐκδίδει δόγματα ἀλλὰ εἶναι τὸ δόγμα».

Τὸ Δόγμα καὶ τὸ ἐρμηνευτικὸν πρόβλημα: Πάντες οἱ ἐρμηνευταί, ὡς ὑποκείμενα, εἶναι ἐπιδεκτικοὶ πλάνης. Τὸ δόγμα εἶναι ἡ θεία ἀλήθεια, ἐκφραζομένη ὀρθῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ θεολογικὴ γνώμη εἶναι καταστάθην βαθμικῆς αὐθεντίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς γνώμη ἀτομικὴ, μὲ σχετικὸν κύρος. Καὶ τὸ θεολογούμενον ὁμοίως, καίτοι ὑπέρεκειται τῆς θεολογικῆς γνώμης, δὲν εἶναι ὑποχρεωτικῶς ἀποδεκτόν. Παρὰ ταῦτα, ἡ ἐξηγητικὴ (ἰδίως ἡ πατερικὴ γραμματεία) εἶναι πολὺτιμος, προπαρασκευάζουσα εἰς τὸ δόγμα καὶ βοηθοῦσα εἰς τὴν περιχαράκωσίν του. Εἰς τὰ ἔργα τῶν Πατέρων δὲν ἔχομεν μόνον τὴν ὑποκειμενικὴν σκέψιν, ἀλλ' ἀντανάκλασιν τῆς συνόλου ὁμολογίας τῆς Ἐκκλησίας. «Οἱ Πατέρες, ταυτίσαντες σχεδὸν τὴν ζωὴν των πρὸς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἐκφράζον ἐντόμως τὴν συνείδησιν καὶ τὴν πίστιν αὐτῆς καὶ ἄρα τὰ δόγματα τῆς ἀποκαλύψεως».

Τὸ Δόγμα καὶ ἡ Ἐκκλησία: Ὁ Τριαδικὸς Θεὸς εἶναι τὸ ἀντικείμενον, πρὸς ὃ κατευθύνεται τὸ δόγμα· ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ ὑποκείμενον, ἐξ οὗ ἀφορμᾶται τοῦτο». Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὑπεράνω πάντων τῶν μελῶν της. Ὑποχρεούμεθα νὰ ὁμολογῶμεν τὴν πίστιν της κατὰ προσωπικὸν τρόπον. Ἡ αὐθεντία τοῦ δόγματος πηγάζει ἐκ τῆς αὐθεντίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ αὐθεντία αὕτη εἶναι θεία καὶ ἀπόλυτος. Τὸ δόγμα φέρει χαρακτηριστὰ ἐφ' ἑαυτῆς ἐνεργείας τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἡμῶς διηνεκῶς, διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς λατρείας, συναντᾷται μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ἐκφράζεται ὡς σύνολον ἐν οἰκουμενικῇ συνόδῳ. Ἡ ἐν αὐτῇ αὐθεντία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὑπερατομικὴ. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἔχουσα τὸ πλήρωμα τῆς ἀληθείας. Ἰδια «ὀρθόδοξα δόγματα» δύναται νὰ νοηθῶν, καθ' ὅσον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐβίωσεν ἐτέρας ὄψεις τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε τῆς πίστεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, τινὰ δὲ τούτων εἶναι κυριολεκτικῶς δόγματα, συνοδικῶς διατυπούμενα (ὡς τὸ περὶ τῶν ἀκτίστων θείων ἐνεργειῶν).

Ποιμαντικὴ Διαφώτισις. Ὑπὸ Φιλοθέου Φάρου.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ὄχι μόνον δὲν θεωροῦν τὴν Ποιμαντικὴν Διαφώτισιν ὡς ὑποκατάστατον τῆς ὑπ' αὐτῶν καταργηθείσης Ἰ. Ἐξομολογήσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν βλέπουν ὡς λειτούργημα πληρέστερον ἐκείνης, ἐνέχον καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀκρίσεως καὶ τὴν ἀφέσεως». Κατὰ τὸν σ., ἡ Ποιμαντικὴ Διαφώτισις δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ περιπτώσις ἐνὸς ἐιδικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξετάζει τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐιδιότητός του, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς μία ἀλληλοαντιδρασις, ἐν διαπροσωπικῶν γεγονός. Θεωρητικῶς, πάντως, ὁ ποιμὴν δύναται περισσότερον νὰ εἶναι ἀντικειμενικός, ἐφ' ὅσον τὸ συζητούμενον πρόβλημα δὲν εἶναι ἰδικόν του. Ὁ ποιμὴν ἐνεργεῖ ἐνταῦθα μὲ τὴν πείραν του καὶ τὰ βιώματά του, μὲ τὴν σχετικὴν ἐλευθερίαν του καὶ τὴν εὐαισθησίαν του, τέλος δὲ μὲ τὴν ἐιδικὴν κατάρτισίν του. Ἡ Ποιμαντικὴ Διαφώτισις δὲν ἐξαντλεῖται συνήθως μὲ τὴν πρώτην συνάντησιν, ἡ ὁποία συχνάκις δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ τὴν ἀκριβῆ διάγνωσιν καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς θεραπευτικῆς προσπαθείας. Ἀκολούθως ὁ σ. διαγράφει τὰς προϋποθέσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ποιμαντικῆς Διαφώτισεως ὡς διαπροσωπικῆς σχέσεως. Προσφυῶς δέ, μεταξὺ τούτων, παρατηρεῖ ὅτι «ὁ ποιμὴν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἀναπτύξῃ δύο ἐγῶ κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συμμετέχει καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρητηρεῖ. Ὁ ποιμὴν δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἀκούῃ καὶ νὰ κατανοῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνταποκρίνεται καταλλήλως, ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ θὰ πρέπει ὁ ποιμὴν νὰ εἰσέρχεται εἰς ἐπίπεδον βαυότερον ἐκεῖνου τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς θέσιν ἐκάστοτε νὰ ἀνθέξῃ ὁ πιστός. Αἱ ἰδιαίτεροι μέθοδοι, τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις προτείνεται εἰς τὴν Ποιμαντικὴν Διαφώτισιν, δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο κατηγορίας, τὰς ἀνταντακλαστικὰς καὶ τὰς ἐρμηνευτικὰς. Εἰς τὰς σχέσεις τῆς Ποιμαντικῆς Διαφώτισεως θὰ πρέπει νὰ ἀποθαρρύνεται ἡ φροῦδικὴ «μεταφορά», προτείνονται δὲ διάφορα μέσα πρὸς τοῦτο. Ὁ ποιμὴν, ἐξ ἄλλου, πρέπει νὰ ἔχη συνείδησιν τῶν ὁρίων τῆς ἀρμοδιότητός του καὶ νὰ καθορίξῃ πότε καὶ εἰς ποῖον πρέπει νὰ παραπέμψῃ τὸν ζητοῦντα τὴν βοήθειάν του, ὀρίζονται δὲ ἀκολούθως αἱ περιπτώσεις αὗται. Ἡ Ποιμαντικὴ Διαφώτισις δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ μόνη τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν Ψυχιατρικὴν θέματα. Ἡ Ποιμαντικὴ Διαφώτισις, σήμερον, διαίρειται εἰς ἐιδικωτέρους κλάδους. Ὁ σ., τέλος, φρονεῖ ὅτι ἡ ἐκ τῆς Ποιμαντικῆς Διαφώτισεως συγκομισθεῖσα ἐμπειρία δύναται νὰ φανῆ καὶ παρ' ἡμῖν ὀφέλιμος, σχετικῶς μὲ τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς Χριστολογίας Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ὑπὸ Ἡλία Μουτσούλα.

Ὁ σ. παρουσιάζει ὀρισμένα σημεῖα τῆς Χριστολογίας τοῦ ἱ. Πατρὸς, ἀποβλέπων τὸ μὲν εἰς ἔξαρσιν τῆς σημασίας αὐτοῦ διὰ τὴν καθόλου ἀνάπτυξιν τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος, τὸ δὲ εἰς τὴν ἀνάρισιν τῆς ἐπὶ μονοφυσισιμῶ κατ' αὐτοῦ διατυπωθείσης κατηγορίας.

Συμβολὴ εἰς τὴν Θεολογίαν τῆς ἐνότητος, ὑπὸ Στυλ. Γ. Παπαδοπούλου.

Ὁ σ., ἀφορμώμενος ἐκ τοῦ διατάγματος De oecumenismo τῆς Β' ἐν Βατικανῶν συνόδου, διατυποῖ ἐλευθέρας ἀπόψεις περὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁμιλεῖ οὕτω περὶ διαφοροποιούσης Θεολογίας, τῆς ἐνότητος προσεγγιζομένης δι' ὑπερβάσεως τῶν διαφορῶν καὶ οὐχὶ διὰ γεφυρώσεως. Ἡ οὕτω προάγουσα εἰς ἐνότητα Θεολογία εἶναι ἔκφρασις τῆς χριστοζωῆς. Ἀναπτύσσεται εἴτα ἡ ἐννοια τῆς ὑπερβάσεως, ἥτις εἶναι θετικὴ καὶ δυναμικὴ. Τέλος ἐκτίθεται σχολιαστικὸν ὑπόμνημα εἰς τὸ ἀνωτέρω διάταγμα, τοῦ σ. ἀποφεύγοντος νὰ χαρακτηρήσῃ τὰς ἐνταῦθα σκέψεις του ὡς κριτικῆν.

Ἡ φύσις τῆς Θεολογίας τῶν πρωτῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Φούγια.

Εἰς τὸ μελέτημα τοῦτο, δίδεται μία εἰκὼν τῶν περὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ κόσμου ἰδεῶν τῶν προσωκρατικῶν φιλοσόφων ὡς οἱ Θαλῆς καὶ Ἀναξίμανδρος οἱ Μιλήσιοι καὶ ὁ Ἀναξίμενης, ὅστις συνεδύασε τὰς διδασκαλίας τῶν προηγουμένων, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ξενοφάνης, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Παρμενίδης, ὁ Μέλισσος, ὁ Ζήνων, ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὁ Ἀναξαγόρας, ὅστις ἐπῆρέασε τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ ὁ Δημόκριτος, ἀναπτύξας τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ διδασκάλου του Λευκίππου.

Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς, ὑπὸ Ἡλία Βουλγαράκη.

Ἡ Ἐπιστήμη τῆς Ἱεραποστολῆς, ὡς κλάδος τῆς Θεολογίας, εἶναι σχετικῶς νέος, ἀριθμῶν βίον ἐνὸς περίπου αἰῶνος. Ὁ σ. ἐκθέτει τὰ τῆς ἐμφανίσεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτοῦ κατὰ Ἐκκλησίας καὶ χρονικὰς περιόδους.

Ἡ θέσις τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ μυστικῇ ζωῇ. Ὑπὸ Δ. Σταθοπούλου.

Ὁ θεὸς ἔρωσ εἶναι ἡ θεμελιωδέστερα μορφή τῶν βιωμάτων τοῦ θρησκευόντος ἀνθρώπου. Ἡ ἀγάπη αὕτη πρὸς τὸν Θεὸν ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς μυστικῆς ζωῆς, διότι ἡ δι' αὐτῆς ἐπιτυγχανομένη γνώσις τοῦ Θεοῦ κατευθύνει τὸν ἄνθρωπον ἀσφαλῶς εἰς τὴν τελικὴν θέωσίν του. Παραλλήλως πρὸς τὴν ἀγάπην συμβαδίζουν ἡ ἐλπίς, ἡ πίστις, ἡ ἀφοσίωσις, ὁ ζῆλος κλπ., ἀλλὰ «μεῖζον τούτων ἡ ἀγάπη» (α' Κορ. 13,13). Πηγὴ τῆς θείας ἀγάπης εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο ὁ θεὸς ἔρωσ θεωρεῖται δῶρον πρὸς τὸν ἄνθρωπον αὐτοῦ τοῦτο τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη ἐπιστρέφει μέσῳ τοῦ ἀνθρώπου πάλιν εἰς τὴν πηγὴν τῆς, τὸν Θεόν. Κείμενα, τὰ ὁποῖα ἐρμηνεύουν κατὰ θαυμαστὸν τρόπον τὴν πρὸς τὸ θεῖον ἀγάπην εἶναι οἱ ὕμνοι τοῦ φιλοθέου ποιητοῦ ἁγίου Συμεῶν, τοῦ Νέου Θεολόγου. Διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην, ὡς αὕτη ἀπαντᾷ εἰς τὰς μὴ χριστιανικὰς θρησκείας, ὁμιλεῖ διὰ μακρῶν ὁ Thomas Ohm εἰς τὸ ἐκ 544 σελίδων ἔργον του: «Die Liebe zu Gott», (βλ. σημ. 1). Ἡ θεία ἀγάπη εἶναι ἄλλου γένους ἢ οἰαδῆποτε ἄλλη ἀγάπη, διότι αὕτη μόνον εἶναι «ὑπὲρ φύσιν» καὶ διότι «σὺν τῷ Θεῷ ἔσονται... οἱ μόνον ἀγαπήσαντες ἐκεῖνον ἀντὶ πάντων». Εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρον ἐρευνᾶται δι' ὀλίγων ἐπίσης ἡ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν συνάνθρωπον.

Τελικῶς ὁ σ. ἀναφέρεται εἰς τὴν μακαρίαν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου ἐντὸς τῆς θείας ἀγάπης καὶ εἰς τὴν ἀθλίαν ἐκτὸς τῆς ἀγάπης. Ὁ θεὸς ἔρωσ, ὅπως λέγει ὁ μυστικός, εἶναι «ρεῖθρον μελισσταγῆς, εὐφροσύνης τε πόμα διηνεκῶς στρεφόμενον ἐν στόματι νοός μου... ὅθεν ὑγεία ἅπασα, ὅθεν ἡ καθαρότης» (Ὑμνος 10).

Ἡ σημασία τοῦ Ἀριήλ κατὰ τὴν Π. Δ. καὶ ἐπὶ τῆς Στῆλης τοῦ Μεσά. Ὑπὸ Hilarion Petzold.

Εἰς τὴν μελέτην ταύτην δίδεται περιληπτικῶς ἡ μέχρι τοῦδε γενομένη ἐτυμολογικὴ καὶ ἱστορικὴ ἐρευνα περὶ τοῦ ὄρου «Ἀριήλ» συμφώνως πρὸς τὰς διαφόρους ἐκδοχὰς τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, παρεμβάλλονται δ' ὡσαύτως θρησκευολογικαὶ συγκρίσεις μετ' ἄλλων ἐκδοχῶν τοῦ ὄρου τούτου (π.χ. ἡ λατρεία τοῦ Νεργαλ) ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ περιβάλλοντος τοῦ Ἰσραήλ. Κατὰ ταῦτα δὲν ἐπετεύχθη μέχρι τοῦδε ἡ λύσις τοῦ προβλήματος

περὶ τῆς ὁρθῆς ἐκδοχῆς τοῦ ὅρου τοῦ ἢ τῶν «Ἀριήλ», διότι ἡ βασικὴ περὶ τοῦ ἢ τῶν «Ἀριήλ» ἰδέα δὲν ἀνεζητήθη εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἐνῶ ἡ ἀνά χειρας μελέτη αὐτὴν τὴν πρότασιν θέλει νὰ παρουσιάσῃ ὡς λύσιν τοῦ προβλήματος. Οὕτω πᾶσαι αἱ εἰς τὸν ὅρον «Ἀριήλ» ἀποδοθεῖσαι συμβολικαὶ ἔννοιαι (π.χ. σημαία λέοντος — ephod — συνοδὸς τοῦ Ἰαβέ, κ.τ.λ.) καταλήγουσι εἰς τὴν ἰδέαν τῆς πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων, ἥτις ἐκλαμβάνεται ὡς ἀκρόπολις καὶ προπύργιον τοῦ Ἰαβέ.

Ἡ ἐρμηνεία τοῦ ὅρου «Ἀριήλ» ἀνήκει μὲν εἰς τὰ δευτερεύοντα προβλήματα τῆς ἐπιστήμης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀλλ' ἐν τούτοις δίδει ἐνδιαφέροντα γεγονότα περὶ τῶν ἐν γένει θεομῶν λατρειῶν ἢ τοῦ πολέμου τῶν ἀρχαίων σημιτῶν. Ἐκτὸς τούτου ἡ μελέτη αὕτη ἐν τῇ προσπαθείᾳ πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ ὅρου «Ἀριήλ» ρίπτει φῶς καὶ εἰς τὰς διαφόρους συνθήκας καὶ καταστάσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἡ ἐνότῃς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὡς πραγματικῆς προϋπόθεσις τῆς σωτηρίας (Ἐκ τῆς ἀνθρωπολογίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης). Ὑπὸ Κωνσταντίνου Σκουτέρη.

Ὁ ἱερὸς Πατὴρ ποιεῖται διάκρισιν τῶν ὄρων «οὐσία» καὶ «ὑπόστασις», διὰ τοῦ πρώτου τούτων ἀποδίδων τὴν κοινὴν εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσιν. Τὴν φύσιν ταύτην προσέλαβεν ὁ Σωτὴρ θεώσας αὐτήν. Ἡ «οὐσία» εἶναι τὸ «κοινόν», ἐνῶ ἡ «ὑπόστασις» εἶναι τὸ «ἴδιον», τὸ ἐπὶ μέρους πρόσωπον ἢ ἄτομον. Ἡ πρώτη εἶναι ὅ,τι ὁ χρυσός, ἡ δὲ δευτέρα εἶναι ὅ,τι τὰ ἐπὶ μέρους κοπτόμενα νομίσματα, τὰ ὁποῖα ὅλα εἶναι χρυσᾶ, ἀλλ' ἕκαστον ἔχει τὴν ἴδιαν αὐτοῦ ἀξίαν. Τὴν ἰδέαν τῆς «μετοχῆς» τῶν ἐπὶ μέρους ἀτόμων εἰς κοινὴν τινα οὐσίαν, ἥτις εἶναι σαφῶς ἰδέα πλατωνικῆ, εὐρίσκομεν ὑπὸ βιβλικῶν καὶ χριστιανικῶν νόημα, ὡς εἰς τὸν Μέγαν Βασιλεῖον, καὶ εἰς τὸν Γρηγόριον Νύσσης. Ἀποτελεῖ, κατ' αὐτόν, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐνότητι ἀδιάτμητον καὶ εἶναι πάντες οἱ ἄνθρωποι ὁμοούσιοι, διότι πᾶσα ἀνθρωπίνη ὑπαρξις εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. Τῆς ἐνότητος ταύτης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μὴ καταργουμένης τῆς διακρίσεως μεταξὺ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως, βλέπει ὁ ἱερὸς Πατὴρ σύμβολον τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον τῆς παραβολῆς, ἐν ᾧ δέον ὅπως νοήσωμεν τὸ καθόλου ἀνθρώπινον γένος.

Ἡ καθόλου περὶ σωτηρίας διδασκαλία τοῦ Γρηγορίου προϋποθέτει τὴν διδασκαλίαν ταύτην τῆς ἐνότητος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Αἱ δύο κύριαι προϋποθέσεις τῆς σωτηριολογίας του εἶναι: 1) ἡ ἀδιάτμητος ἐνότης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ 2) ἡ ὄντολογικὴ ἔνωσις τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπινου ἐν τῷ Χριστῷ.

Ὁ μέγας ἱεράρχης καὶ ἱεροκέρυξ Ἡλίας Μηνιάτης ὡς διπλωμάτης. Ὑπὸ Βυαγγέλου Θ. Κουλουμπῆ.

Ὁ σ., διπλωμάτης ὁ ἴδιος, ἐξετάζει εἰς τὸ μελέτημα τοῦτο, βασιζόμενος κυρίως ἐπὶ τῶν κειμένων τοῦ Μηνιάτη, τὰς ιδιότητας καὶ τὰς ἐπιτεύξεις τούτου εἰς τὸν διπλωματικὸν τομέα. Μετὰ σύντομον βιογραφικὴν ἔκθεσιν, εἰς ἣν ἀναφέρει καὶ τὴν διπλωματικὴν δραστηριότητα τοῦ μεγάλου ἐκείνου Ἱεράρχου καὶ Διδασκάλου τοῦ Γένους, ὑπογραμμίζει τὴν σφύρα καὶ εὐφυᾶ στάσιν αὐτοῦ ἔναντι τῶν Ἐνετῶν κατακτητῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὸ θέλητρον τῆς προσωπικότητός του τὸν ἐνεπιστεύοντο καὶ διεμόρφουν τὴν πολιτικὴν των κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τὰς κακοβούλους προθέσεις τῶν Τούρκων. Ὁ Μηνιάτης, ὡς διπλωμάτης, ἀπέδωσε διότι, ἐκτὸς τῆς πλουσίας μορφώσεως καὶ τῆς προσωπικῆς του γοητείας, ἠκολούθει τὰς αἰωνίους ἀπλᾶς γραμμὰς τῆς διπλωματίας, αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε συμπίπτουν μὲ τὸν φανατισμὸν καὶ τὴν μονομέρειαν, ἐξυπηρετήσε δὲ οὕτω τὸ Γένος, εἰς τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ὁποίου ἀπέβλεπεν ὡς καλὸς πατριώτης.

Ἡ Θεολογία τοῦ Albrecht Ritschl. Ὑπὸ Σάββα Ἀγουρίδου.

Ὁ σ. ἀσχολεῖται μὲ τὴν Θεολογίαν τοῦ A. Ritschl (1822-1889), διότι «ἡ πεῖρα ἐκ τῶν ἀποπειρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ἐπὶ προτεσταντικοῦ ἐδάφους δι' ἓνα ἐκσυγχρονισμὸν τῆς Θεολογίας, παρὰ τὴν διαφορὰν ὡς πρὸς τὰς προϋποθέσεις μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Προτεσταντῶν, εἶναι ὁπωσδήποτε διδακτικὴ».

Ὁ Ritschl ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν ἐγγελευμένην θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Τυβίγγης, ἀπεμακρύνθη ὁμῶς εἰτα καὶ κατέστη ὁ κατ' ἐξοχὴν πολέμιος αὐτῆς. Ἐπισημαίνει τὴν οὐσιαστικὴν ἐνόητα τῶν Ἀποστόλων μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ παρουσίασε τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ὡς ἐξελίξιν τῆς θρησκείας τῶν ἐξ ἔθνῶν πιστῶν τῆς ἀρχαῆς Ἐκκλησίας, ὑπογραμμίζων τὴν σημασίαν τῆς Ἱστορίας διὰ τὴν Θεολογίαν. Ἐστράφη τῶσον κατὰ τοῦ ὀρθολογισμοῦ τῆς Σχολῆς τῆς Τυβίγγης ὅσον καὶ κατὰ τοῦ ἀναβίωσαντος τὸν ἸΘ' αἰ. προτεσταντικοῦ σχολαστικισμοῦ, εὐσεβισμοῦ καὶ τοῦ ρωμαντισμοῦ τοῦ Schleiermacher. Τὸ σπουδαιότερον σύγγραμμά του ὡς συστηματικοῦ θεολόγου εἶναι τὸ «Ἡ Διδασκαλία περὶ Δικαιώσεως καὶ Καταλλαγῆς», 3 τόμοι, 1870-74, 1889. Ὡς συστηματικὸς θεολόγος ὁ Ritschl εἶναι καντιανός, τονίζων τὸ ἠθικὸν στοιχεῖον εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς. «Προσεπάθησε νὰ ἐκμοντερνίσῃ τὸν ὀρθόδοξον προτεσταντισμὸν, θέτων εἰς αὐτὸν σκοπούς, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ χριστιανισμὸς ἀγωνίζεται καὶ σήμερον ὡς ἠγωνίζετο κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ritschl». Διὸ ἐπέσῃμανε τὴν σημασίαν ἀμφοτέρων: ἐμπειρίας καὶ Ἱστορίας διὰ τὴν Θεολογίαν. «Εἶναι ὁ θεολόγος ὁ ὁποῖος ἔδειξε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον εἰς τὴν ἐποχὴν του ὅτι ὁ χριστιανισμὸς εἶναι τὸ σημεῖον διασταυρώσεως τοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ προσωπικοῦ βιώματος».

Γνωσιολογία του: Ἀκολουθῶν τὸν Κάντιον πιστεύει ὅτι διὰ τῆς φιλοσοφικῆς ὁδοῦ ἡ ὑπαρξὶς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀναπόδεικτος. «Ὁ Θεὸς ἀποτελεῖ τὴν ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν τοῦ πρακτικοῦ λόγου. Καὶ ἡ Ἱστορία προσφέρει εἰς τὴν θεολογικὴν γνωσιολογίαν του. «Ὑπὸ τὴν ἱστορικὴν προσωπικότητα τοῦ Ἰησοῦ, ἡ Ἱστορία ἀποκτᾷ τὸν γνώμονά της καὶ ἀνακαλύπτει τὸ νόημά της», «ἐναντι μᾶς ἀντιϊστορικῆς σχολαστικίζουσης Θεολογίας». Θέλει νὰ στηρίζεται μόνον εἰς τὰς Γραφὰς καὶ ὄχι εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Γνωρίζομεν τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ μόνον ἐκ τῆς ἀξίας των δι' ἡμᾶς.

Περὶ Θεοῦ διδασκαλία: α) Αἱ ἀποδείξεις περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ: Πιστεύει ὅτι αἱ ἔνοιαι πρώτη αἰτία καὶ τελικὸς σκοπὸς δὲν δύνανται νὰ ὑπερβῶσι τὰ ὅρια τῆς ἐνοίας τοῦ κόσμου, διὸ καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐκφράσουν τὴν χριστιανικὴν περὶ Θεοῦ ἰδέαν. Διὸ ἀπορρίπτει τὴν κοσμολογικὴν ἀπόδειξιν περὶ πρώτης αἰτίας, ὡς καὶ τὴν ἀριστοτέλειον λογικὴν. Θέτει ἐν ἀμφιβόλῳ καὶ τὴν ὄντολογικὴν ἀπόδειξιν τοῦ Ἀνσέλμου Καντουαρίας, ὡς καὶ τὰ περὶ ἠθικῆς ἀποδείξεως τοῦ Καντίου, διορθῶν αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν. «Τὸ πνεῦμα ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσιν γνωρίζεται διὰ πρακτικῶν νόμων, οἵτινες ἐκφράζουν τὸ γεγονός ὅτι τὸ πνεῦμα εἶναι σκοπὸς καθ' ἑαυτόν.» Κατὰ τὸν Ritschl, ἀγόμεθα οὕτως εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ χριστιανικὴ περὶ Θεοῦ ἰδέα εἶναι ἀναγκαία. Ἀφετηρία τούτου εἶναι ἡ αὐταπόδεικτος ἀλήθεια ἥτις ἐγκρατεῖται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐμπειρίαν τοῦ ἀνθρώπου. «Θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἔχων ὁ ἀνθρώπος τὴν ἐμπειρίαν μᾶς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ κόσμου, εὐρίσκει τὴν βάσιν αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν θεῖαν βούλησιν, δημιουργοῦσαν τὸν κόσμον τῆς πνευματικῆς ζωῆς ὡς τὸν τελικὸν της σκοπὸν», θεωρῶν οὕτω ἰσοκέρως τὴν πίστιν καὶ τὴν γῶσιν.

β) Ὁ Θεὸς ὡς πρόσωπον: Ἡ ἀντίληψις τῆς θεότητος ὡς προσώπου ἐγκρατεῖται ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς θρησκείας. Ὁ Θεὸς βιοῦται ὡς βούλησις, ἐν δὲ τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ ὡς ἀγαπούσα βούλησις.

γ) Ὁ Θεὸς ὡς ἀγάπη: Ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει ἑαυτὸν ἐν τῷ Υἱῷ καὶ ἐν τῇ Κοινότητι ὡς ἀγαπῶσαν βούλησιν. «Ἡ ἔννοια τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ μόνη ἀρμόζουσα ἔννοια περὶ τοῦ Θεοῦ». «Ὁ τριαδικὸς Θεὸς εἶναι ἡ θεία βούλησις, ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει εἰς τοὺς πιστοὺς πνευματικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ κόσμου καὶ τελείαν ἠθικὴν κοινωνίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ».

«Ὁ Ritschl συνδέει τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ στενωῶς μετὰ τοῦ σκοποῦ τοῦ κόσμου», «ἀπειλῶν τὴν ὑπερκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ».

Τὰ δευτεροκανονικὰ τεμάχια τοῦ Δανιήλ. Ὑπὸ Νικολάου Παπαδοπούλου.

Πρόκειται περὶ τῆς Προσευχῆς Ἀζαρίου, τοῦ ἀφηγηματικοῦ τμήματος, τοῦ Ὑμνου τῶν Τριῶν Παίδων, τῆς Σωσάννης καὶ Βῆλ καὶ Δράκοντος. Ὁ σ. προτίθεται νὰ ἐξετάσῃ ταῦτα ἱστορικῶς, φιλολογικῶς καὶ θεολογικῶς, νὰ προβληματισθῇ ἐπ' αὐτῶν καὶ νὰ παραθέσῃ ὑπόμνημά των.

Ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ προβαίνει πρῶτον εἰς γενικὴν θεώρησιν τοῦ προβλήματος τῆς γενέσεως καὶ τῆς κλείσεως τοῦ Κανόνος. Ὁ χρόνος συγκροτήσεως τοῦ Κανόνος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων παραμένουν ἀσαφῆ ἐν τῇ σχετικῇ γραμματείᾳ. Ὁ χρόνος ἀνάγεται εἴτε εἰς τὸν Ἔσδραν, εἴτε εἰς τὴν μακκαβαϊκὴν περίοδον, εἴτε εἰς τὸν Γ' μ.Χ. αἰ., εἴτε εἰς ἄγνωστον ἐποχὴν. Κατὰ τὸν σ., ἡ κλείσις ἐγένετο μετὰ τὸ 100 π.Χ. καὶ 100 μ.Χ., ἐνῶ αἱ σχετικαὶ ἱστορικαὶ λεπτομέρειαι παραμένουν σκοτειναί. Ἀκολούθως πραγματεύεται περὶ τῶν δευτεροκανονικῶν βιβλίων τῆς Π.Δ. παρὰ τοῖς Παλαιστινοῖς καὶ Ἀλεξανδρινοῖς Ἰουδαίους, παραθέτει δὲ τὰς μαρτυρίας τῆς παλαιστίνης Ἰουδαϊκῆς παραδόσεως (Ἰώσηπος, μεταγενέστερον Ἰουδ. Ταλμούδ), καὶ τῆς ἑλληνιστικῆς τοιαύτης, ἐκθέτων τὰ περὶ τὴν θέσιν τῶν δευτεροκανονικῶν παρὰ τοῖς καὶ Αἴγυπτον Ἰουδαίοις, τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φίλωνος, τὴν μετάφρασιν τῶν Ο'. Εἶτα ὁμιλεῖ περὶ τῆς θέσεως τῶν δευτεροκανονικῶν τῆς Π.Δ. ἐν τῇ ἀδριαρέτῳ Ἐκκλησίᾳ, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς Κ.Δ.

Λύτρωσις καὶ Μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Ὑπὸ Κ. Παπουλίδου.

Ὁ σ. ἐπιδιώκει εἰς τὸ μελέτημα τοῦτο, παρὰ τὰς ὑφισταμένας δυσκολίας, τὰς λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ Ἀνατολὴ δὲν ἐζήτησε τοὺς λόγους τῆς λυτρωτικῆς οἰκονομίας, ἀλλ' ἐπέμεινε πρὸ παντὸς εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῆς οἰκονομίας ταύτης, νὰ ἐκθέσῃ τὸ θέμα τοῦτο ὑπὸ ὀρθόδοξον ἔποψιν. Ἡ λύτρωσις ἄρχεται διὰ τῆς νίκης ἐπὶ τῆς δυνάμεως τῶν δαιμόνων. Διὰ τοὺς ὀρθοδόξους, ἡ Θεοτόκος δὲν ἔχει τὸ προνόμιον, τὸ ὅποιον τῆς ἀποδίδει τὸ ρωμαϊκὸν δόγμα τῆς Ἀμιάντου Συλλήψεως Κατὰ Μάξιμον τὸν Ὁμολογητὴν, τὸ βασικὸν ζήτημα εἶναι ἡ πραγματοποίησις τοῦ αἰωνίου σχεδίου τῆς ἀγάπης τοῦ Δημιουργοῦ, ἥτοι τῆς πλήρους ἐνώσεως τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ ἀκτίστου καὶ τοῦ κτιστοῦ. Ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ Σταυροῦ τοῦ ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς πτώσεως καὶ ἀποκατέστησεν ἐν ἑαυτῷ τὴν διαφθαρεῖσαν φύσιν τοῦ γένους ἡμῶν. Ἐνίκησε τὸν Διάβολον καὶ ἐξουδετέρωσε τὴν βασιλείαν τούτου, τὸν ἄδην καὶ τὸν θάνατον. Οὕτως ὁ Χριστὸς ἔγινεν ὁ «δεύτερος Ἀδάμ», ἐπὶ κεφαλῆς ὧν τῆς ἀποκατασταθείσης ἀνθρωπότητος. Ἡ ἐν Χριστῷ λύτρωσις ἀπλοῦται ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἡ Ὁρθοδοξία ἀντιλαμβάνεται τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ ὡς θρίαμβον τῆς ζωῆς. Ἡ θεία ζωὴ, διὰ τοῦ ἔργου τούτου, πληροῖ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἐξουδετεροῖ πᾶν τὸ ἀντιτιθέμενον. Ἐναντι τοῦ «μὴ δύνασθαι μὴ ἁμαρτάνειν» τοῦ Αὐγουστίνου, ἡ Ἀνατολὴ τονίζει τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τῆς πρώτης κινήσεως τῆς βουλήσεως ἐκτὸς παντὸς ἐξαναγκασμοῦ καὶ πάσης αἰτιότητος. Ἡ ἱκανότης αὕτη τῆς βουλήσεως δὲν εἶναι καθαρῶς ἀνθρωπίνη, ἀλλὰ θεανδρική. Ἡ χάρις δὲν καταργεῖ τὴν ἐλευθερίαν. Κατὰ Μάξιμον τὸν Ὁμολογητὴν, «ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο πτέρυγας διὰ νὰ φθάσῃ τὸν οὐρανόν: τὴν ἐλευθερίαν καί, μετ' αὐτῆς, τὴν χάριν». Τὰ ἔργα δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡθικὰ πράξεις, ἀλλὰ θεανδρική ἐνέργεια. Τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ παρασιάζεται ὡς ἀληθινὴ ἀναδημιουργία. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δέεται ὑπὲρ ὄλων τῶν κεκοιμημένων. Τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ μυστή-

ριον τῆς παγκοσμίου σωτηρίας, περὶ οὗ βλ. Ἐφεσ. 3, 10-11. Ἡ φύσις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μυστηριακὴ κοινότης, ἡ δὲ Θ. Εὐχαριστία ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν καὶ τὴν τελειωσιν τῶν λοιπῶν μυστηρίων. Ὅλοι αἱ ἀκολουθίαι εἶναι μία προετοιμασία τῶν Γάμων τοῦ Ἄρνιου. Κέντρον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ Θ. Εὐχαριστία. Οἱ Ἀνατολικοὶ θεωροῦν πρῶτον τὰ Τρία πρόσωπα καὶ εἶτα ἀνέρχονται εἰς τὴν Ἐνότητά των. Τέλος ὁ σ. ὁμιλεῖ δι' ὀλίγων περὶ τῆς θεωρίας τῆς πενταρχίας (5 Πατριαρχείων).

Ἀνεκδότος μεσαιωνικῆ παράφρασις τοῦ Ψαλτηρίου. Ὑπὸ Κ. Ν. Παπαδοπούλου.

Ὁ σ. ἐκδίδει ἐνταῦθα, μετὰ σχετικοῦ κριτικοῦ ὑπομνηματισμοῦ, τοὺς Ψαλμοὺς Α', Ν' καὶ ΡΜ' ἐκ τῆς ὡς ἄνω παραφράσεως εἰς δημῶδη ἑλληνικὴν, ἐκ τοῦ ἀνεκδότου βατικανοῦ ἑλληνικοῦ κώδικος 343, φ. 1r-343v. Ἡ παράφρασις χρονολογεῖται εἰς τὰ τέλη τοῦ 14ου ἢ ἀρχὰς τοῦ 15ου αἰ.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον κατὰ τὰ ἔτη 1966 καὶ 1967. Ὑπὸ Ἀναστ. Π. Χριστοφιλοπούλου.

Συνέχεια τοῦ τακτικῶς δημοσιευομένου ἐν τῇ «Θεολογία» βιβλιογραφικοῦ Δελτίου.

Τμῆμα Α'. Γενικὸν μέρος. 1. Ἡ ἔννοια τῆς Ἐκκλησίας. 2. Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον. Συλλογαὶ Πηγῶν καὶ γενικὰ βοηθήματα. Βοηθητικοὶ ἐπιστημονικοὶ κλάδοι. Ἡ ἔναντι τῆς Πολιτείας στάσις τῆς Ἐκκλησίας. Θέσις τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει. Πηγαὶ ἐκ τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου. Σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον. Ἀνόνημα κωδικοποιητικὰ ἔργα. Κανόνες, ἀποφάσεις καὶ πρακτικὰ οἰκουμενικῶν καὶ πατριαρχικῶν Συνόδων. Κανόνες Πατέρων. Συλλεκτικὰ καὶ ἐρμηνευτικὰ ἔργα καὶ νομολογία. Ἐγγραφα, ἐπιγραφαί, σφραγιδὲς καὶ φιλολογικαὶ πηγαὶ ἐκ τῆς βυζαντινῆς περιόδου. Πηγαὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ἐκ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας. Σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐν τῇ ἐλευθέρῃ Ἑλλάδι. Αἱ πηγαὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν σημερινὴν ἰσχύον των. Ἐπιστημονικὴ καὶ αὐθεντικὴ ἐρμηνεία. Οἰκονομία. Ἐκτάσις ἐφαρμογῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου καὶ σχέσεις πρὸς τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας. § Τμῆμα Β'. Ὁργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας. Γενικά. Εἴσοδος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Βάπτισμα καὶ Χρῆσμα. Διακρίσεις τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Λαϊκοί. Κληρικοί. Ἐννοια, διακρίσεις, ἐξουσία αὐτῶν. Ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα. Κτῆσις καὶ ἀπώλεια τῆς ιδιότητος τοῦ κληρικοῦ. Μοναχοί. Σύνοδοι τοπικαί, ἐπαρχιακαί, οἰκουμενικαί καὶ πατριαρχικαί. Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας. Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος καὶ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος. Πατριαρχεῖα, Ἀρχιεπισκοπαί, Μητροπόλεις καὶ Ἐπισκοπαί. Προϊστάμενοι τούτων. Ναοί, Ἐνορίαί, Ἐφημέριοι, κατώτεροί κληρικοί καὶ Ἐκκλησιαστικὰ Συμβούλια. Διὰ χαριστικαίους. Μοναί. Ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ ὄργανισμοί. § Τμῆμα Γ'. Διοικήσις τῆς Ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέρα νομικὴ μεταχειρίσις κληρικῶν. Ἰδιαιτέρα νομικὴ μεταχειρίσις μοναχῶν. Μυστήρια καὶ Ἱεραὶ τελεταί. Γάμος. Σύστασις καὶ λύσις. Κήρυγμα καὶ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευσις. Διοικητικὴ ἐξουσία ἐπὶ προσώπων. Διοικητικὴ ἐξουσία ἐπὶ πραγμάτων. Ἐκκλησιαστικὴ περιουσία. Γενικά. Διαχειρίσις περιουσίας Μητροπόλεων, Ναῶν καὶ Μονῶν. Ἔσοδα καὶ ἀσφάλις κληρικῶν. § Τμῆμα Δ'. Ἐκκλησιαστικὸν Ποινικὸν Δίκαιον. Ἐκκλησιαστικαὶ ποιναὶ ἐπιβαλλόμεναι εἰς πάντα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀδικήματα. Γενικά. Ἐπὶ μέρους ἐκκλησιαστικὰ ἀδικήματα. § Τμῆμα Ε'. Ἐκκλησιαστικὰ Δικαστήρια καὶ Δικονομία. Γενικά. Ἐντέλεισις τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων. Χάρις. Παράρτημα. Κρήτη. Ἅγιον Ὄρος. Πίναξ συγγραφέων.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Κατασυρτῆς ἐν Ἄνδρῳ. Δύο ἀνέκδοτα πατριαρχικά γράμματα. Ὑπὸ Δημητρίου Ι. Πολέμη.

Ἱστορικά στοιχεῖα περὶ τοῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, κοινῶς Κατασυρτῆς, ὅστις εἶναι ὁ ἕτερος τῶν ἐνοριακῶν ναῶν τοῦ χωρίου Ἀποίκια Ἄνδρου. Τὰ ἐκδιδόμενα πατριαρχικά γράμματα εἶναι: 1) Τοῦ Διονυσίου Δ' (1683) καὶ 2) τοῦ Γαβριὴλ Δ' (1782), ἀφοροῦν δὲ εἰς τὴν κυριότητα ἐπὶ τοῦ Ναοῦ.

Βιβλιογραφία Ἑλληνικοῦ Ὀρθοσκευτικοῦ Τύπου (1826-1966).
Ὑπὸ Νικ. Θ. Μπουγάτσου.

Συνέχεια τοῦ τακτικῶς δημοσιευομένου ἐν τῇ «Θεολογία» Δελτίου, περιλαμβάνουσα λήμματα ἀπὸ Ζωῆ τοῦ Παιδιοῦ ἕως Ἡμερολόγιον Χριστιανικὸν (κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν).